

VALIANT! BRAUCIENS UZ BRĪVU LATVIJU

REŽISORE MĀRA PELĒCIS. 2021,
DOKUMENTĀLA FILMA. 73 MIN.

Kadrs no filmas
«Valiant! Brauciens uz
brīvu Latviju»

PIRMIZRĀDE 18.11.2021. kinoteātrī «Splendid Palace»

TV PIRMIZRĀDE 3.02.2022. LTV

FILMA

Filma «Valiant! Brauciens uz brīvu Latviju» ir dokumentāls stāsts par Aukstā kara noslēguma posmu 20. gs. 80. gados un Ziemeļamerikas latviešu jauniešu aktīvo politisko darbību, organizējot demonstrācijas, kas piesaistīja preses uzmanību Baltijas valstu okupācijas jautājumam. Latvija, tāpat kā kaimiņvalstis, tobrīd bija okupēta un pasaules kartē kā atsevišķa vienība nepastāvēja. Lai šim nelikumīgās okupācijas faktam pievērstu starptautisku uzmanību, tika rīkotas akcijas un demonstrācijas. Filma vēsta par trimdas latviešu jauniešu izdomu, prakšīgumu un drosmi, ar kādu viņi centās piedalīties un radīt dažādus notikumus, kuri iekļūtu medijos un atgādinātu vai arī radītu izpratni līdzilvēkos par Baltijas valstu likteni.

Filma veidota kā kompilatīvs dokumentāls darbs, kurā savienoti dažāda veida materiāli – intervijas ar varoņiem, arhīvu materiāli, fotogrāfijas, konstruējot vienotu vēstījumu par tālaika notikumiem. Sižeta caurviju motīvu veido «Valiant» markas automašīna, kura pieder vienam no filmas varoņiem, Jurim Bļodniekam. Mašīna, kura tika nopirkta kā kāzu auto 20.gs. 80. gados, kļuva par instrumentu politisku saukļu paušanai un ar to saistījās daudzu tā laika jauniešu atmiņas. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas auto atradās Jura Bļodnieka pagalmā un laika gaitā sarūsēja, līdz radās doma to «atdzīvīnāt» un sūtīt uz Latviju, dāvinot kā eksponātu muzejam un pētniecības centram «Latvieši pasaulē». Auto atjaunošanas process un tā ceļš uz Latviju filmas noslēgumā veido filmas dramaturģisko asi, savienojot dažādu varoņu stāstus gan saistībā ar mašīnu, gan plašākā kontekstā par tā laika notikumiem.

Filmā izmantoti plaši arhīvu materiāli

un iekļautas intervijas ar Latvijai nozīmīgiem sabiedriskajiem darbiniekiem, atklājot viņu jaunības gaitas, kurās cīņa par Latvijas neatkarības atjaunošanu bija pašsaprotama. Savās atmiņās dalās Latvijas ilggadīgais vēstnieks Pēteris Elferts, mācītājs Māris Ķirsons, politiķe Vita Tērauda, jurists Ivars Slokenbergs, arī pats auto īpašnieks Juris Bļodnieks. Filma ilustrē gan formas, gan satura ziņā daudzveidīgas, izdomas bagātas un pat «teatrālas» latviešu protesta akcijas, kuras tika organizētas ar mērķi piesaistīt preses uzmanību: Brīvības kuģa brauciens gar Baltijas valstu jūras robežu (piebraucot tai pēc iespējas tuvu, dziedot dziesmas un organizējot protesta akciju Helsinkos), piekēdēšanās pie padomju vēstniecībām dažādās valstīs (tai skaitā Zviedrijā, ASV u. c.), Padomju Savienības karoga aplacīšana ar asinīm, ko Madridē izdarīja mācītājs Ķirsons, fotogrāfijām nonākot vadošajos pasaules medijos; divu piūšu kāju iebetonēšana milzīgos cementa klučos, šīs dzīvās cilvēku statujas ar saukļiem uz krekliem novietojot pretī PSRS vēstniecībai Vašingtonā... Filmai īpašu noskaņu piešķir trimdas rokgrupu «Akacis» (ASV) un «Ļembasts» (Austrālija) radītā mūzika, kura 20. gadsimta 80. gados bija ļoti iecienīta latviešu vidū.

Filma akcentē jautājumus par latviskumu, patriotismu un mērķtiecīgu ceļu uz ideāliem, atainojot to, kā jutās un cik ļoti par Latvijā notiekošo līdzpārdzīvoja trimdā dzīvojošie latvieši.

AP FILMU

Filma ir veidota muzejā un pētniecības centrā «Latvieši pasaulē», kas darbu pie filmas sāka 2017. gadā. Paralēli tika radīta arī grāmata «Nyet, nyet, Soviet!» (atvēršana 17.05.2018.), kurā apkopoti 58 cilvēku atmiņu stāsti par politiskajām akcijām un demonstrācijām ASV, Austrālijā, Lielbritānijā, Kanādā, Vācijā un Zviedrijā 1944.–1991. gadā. Grāmatas nosaukums apzīmē ne tikai bieži izmantoto saukli dažādos protesta pasākumos, bet trimdinieku kopējo attieksmi

pret padomju okupāciju, un tas bieži dzirdams un redzams arī filmā.

Filma tapa no apjomīga uzfilmētā materiāla, un filmas montāžas režisore Dita Gruze ir norādīta filmas titros kā viena no scenārija autorēm. «No malas skatoties, nezinātājs pat neiedomājas, cik daudz no scenārija īstenībā radījis montāžas režisors. Piemēram, filmā «*Valiant!*» mani oficiāli ielika kā scenārija autori, bet bieži tā nav. Varbūt šķiet, ka mēs tikai automātiski liekam bildītes kopā. Bet tur ir ļoti daudz darba – ne tikai tehniski jāpārziņina programma, ar ko strādā, bet jārada filmas ritms, jāsaliek mūzikas un skaņas efekti. Pēc tam filmu, protams, nodod gan *krāsotājam*, gan skaņu režisoram, bet viņi strādā ar to, ko tu jau esi radījis.» (Līva Karlsona. «Montāžas režisore Dita Gruze. No sapņa par kino līdz labākajam dokumentālajam seriālam ASV», Latviesi.com, 14.01.2022.)

Filmas nosaukumā ietvertais automašīnas markas nosaukums «Valiant» uztverams ar dubultu nozīmi. Tā ir konkrēta automašīna, kura tika izmantota filmā atspoguļotajos notikumos, bet arī šī modeļa nosaukuma tulkojums no angļu valodas ir ļoti zīmīgs – «drosmīgs, varonīgs», tā vēl vairāk akcentējot cilvēku apņēmību un neatlaidību, drosmi notikumos, kurus viņi iniciēja. Šis «Plymouth Valiant» modelis, ko ražoja ASV autouzņēmums «Chrysler» 1960.–1976. gadā, bija viens no populārākajiem nelielā izmēra automašīnu modeļiem, pateicoties tā izturībai, un to eksportēja uz daudzām valstīm dažādos kontinentos (Austrālijā, Jaunzēlandē, Meksikā, Brazīlijā, Kanādā u. c.).

AUTORI

Filma ir producēta muzejā un pētniecības centrā «Latvieši pasaulē» («LaPa») – 2007. gadā dibinātā biedrībā ar aktīviem darbiniekiem un biedriem gan Latvijā, gan ārzemēs. Biedrības galvenais uzdevums ir apkopot liecības par latviešu izceļošanu no Latvijas un dzīvi diasporā – gan senākā pagātnē, gan 20. gs. un arī mūsdienās. Muzeja krājumā ir fotogrāfijas, mākslas darbi, priekšmeti, dokumenti un citi materiāli; «LaPa» veido izstādes, izdod grāmatas, rīko dažādus pasākumus.

Filmas režisore Māra Pelēce un montāžas režisore Dita Gruze, kuras ir arī scenārija līdzautoras, abas ir latvietes, kas dzīvo un strādā ASV. Filmā idejas autore, producente un scenārija autore ir muzeja «Latvieši pasaulē» galvenā kuratore Marianna Auliciema, kura jau apmēram 20 gadus dzīvo Latvijā.

Māra Pelēce dzīvo un strādā Mineapolē, ASV, ieguvusi bakalaura grādu mākslā un mediju studijās. 20. gs. 90. gados Pelēce dalīja laiku starp ASV un Latviju, darbojoties gan žurnālistikā, gan mākslā. Paralēli filmu uzņemšanai Māra Pelēce ir arī māksliniece, kuras fotogrāfijas un instalācijas izstādītas dažādās valstīs. Viņa veidojusi vairākas dokumentālās filmas par trimdas latviešiem – «Starp Latvijām» («Between Latvias», 2003), «Satiksimies Gaŗezerā» (2015), īsfilmu ciklu «Trimda dimd!» (2021–2022). Personisks stāsts par režisores tēvu un pēctraumatiskā stresa sindromu ir filma «Suvenīri: dziedēšana pēc kara» («Souvenirs: Healing After War», 2010). Pusaudža gados Pelēce bijusi iesaistīta demonstrācijās pret padomju okupāciju un, tāpat kā daudzi citi ASV latviešu jaunieši, ikdienā amerikāņu skolā ieradās ar pretpadomju piespraudēm pie apģērba, reizēm arī vācot atbalsta parakstus no amerikāņu klases biedriem.

Dita Gruze dzimusi Latvijā, pārcēlusies uz ASV 2005. gadā, tur studējusi kino. Gruze kā montāžas režisore strādājusi pie dokumentālās filmas «Neiespējamais ir iespējams» («A to B Rollerski», 2017) par ASV dzīvojošo sportistu Raimonu Dombrovski. Pirmizrāde Sandānsas filmu festivālā un atzinību saņēmis dokumentālais seriāls «Philly D.A.» (2021) par Filadelfijas apgabala prokuroru Leriju Krasneru.

Marianna Auliciema ir dzimusi Toronto (Kanādā), uzaugusi Brisbenā (Austrālijā), bet no 2000. gadu sākuma dzīvo Latvijā. Kā pusaudze piedalījies vairākās pretpadomju demonstrācijās Austrālijā kā pusaudze. Viņa ieguvusi izglītību antropoloģijā un muzeoloģijā, īpaši interesējas par dzīvesstāstu krāšanu un to izmantošanu vēsturisku priekšmetu interpretācijās.

CITĀTI

«Nezinu, vai ir kāda mistiska nozīme faktam, ka no vārda «Valiant» burtiem tik viegli var izveidot vārdu «Latvian», bet skaidrs, ka vienai no kompānijas «Chrysler Corporation» radītajām automašīnām «Plymouth Valiant» bijusi ārkārtīgi būtiska loma trimdas latviešu jaunatnes dzīvē XX gadsimta 80. gados. To mēs uzzinām no atraktīvi veidotās dokumentālās filmas «Valiant! Brauciens uz brīvu Latviju.»»

(Kristīne Matīsa. «Jaunības draugs «Valiant». Filmas «Valiant! Brauciens uz brīvu Latviju» recenzija», «Diena», 5.12.2021.)

«Filmā dalībnieki daudz runā par to, ko nozīmēja būt latvietim trimdas apstākļos,

un to, protams, piedzīvoju arī es. Viens no dalībniekiem atceras, ka būtībā viņam visa sabiedriskā dzīve rotējusi ap latviešiem, un tāpat tas bija ar mani. Latviešu sestdienas, svētdienas un vasaras skolas, tautas dejas, skautu un gaidu nodarbības, vēlāk iestāšanās Amerikas Latviešu jaunatnes apvienībā, kuras kongresus filmas dalībnieki atceras ar lielu smeķi. Tomēr filmas jaunieši atceras, kā brīvdienās citi puikas un skolasbiedri varēja uzspēlēt futbolu, kamēr latvietīm bija jākāpj mašīnā un jādodas uz atkal kādu latviešu pasākumu. Jā, bija tāda lieta...»

(Kārlis Streips. ««Valiant» – drošsirdīgā mašīna», «Kino Raksti», 30.11.2021.)

PAPILDMATERIĀLI

- Kārlis Streips. ««Valiant» – drošsirdīgā mašīna», «Kino Raksti», 30.11.2021., <https://www.kinoraksti.lv/domas/recenzija/valiant-drossirdiga-masina-871>
- Kristīne Matīsa. «Jaunības draugs «Valiant». Filmas «Valiant! Brauciens uz brīvu Latviju» recenzija», «Diena», 5.12.2021.,

https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/jaunibas-draugs_valiant_-filmas_valiant-brauciens-uz-brivu-latviju_recenzija-14271819

- Santa Lauga. ««Valiant»! Brauciens uz brīvu Latviju» – kino stāsts par trimdas jauniešiem 20. gs. 80. gados”, LR 1 «Kultūras Rondo», 17.11.2021.,

<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/valiant-brauciens-uz-brivu-latviju-kino-stasts-par-trimdas-jauni.a152017/>

- Ieva Freinberga. «Latvietība var būt plašs jēdziens. Marianna Auliciema (Austrālija, Latvija)», «Latviesi.com», 10.03.2023.,

<https://www.latviesi.com/jaunumi/latvietiba-var-but-plass-jedziens-marianna-auliciema-australija-latvija>

- Līva Karlsonē. «Montāžas režisore Dita Gruze. No sapņa par kino līdz labākajam dokumentālajam seriālam ASV», «Latviesi.com», 14.01.2022.,

https://www.latviesi.com/jaunumi/montazas-rezisore-dita-gruze-no-sapna-par-kino-lidz-labakajam-dokumentalajam-serialam-asv?fbclid=IwAR0liHz_rH811zZ-SKUQqsRrg3RuV7vbeTD9DzbTHCct_5MgJ_Yx2fyJoZI

VALIANT! BRAUCIENS UZ BRĪVU LATVIJU

PARAUGS

- Sociālā un pilsoniskā mācību joma

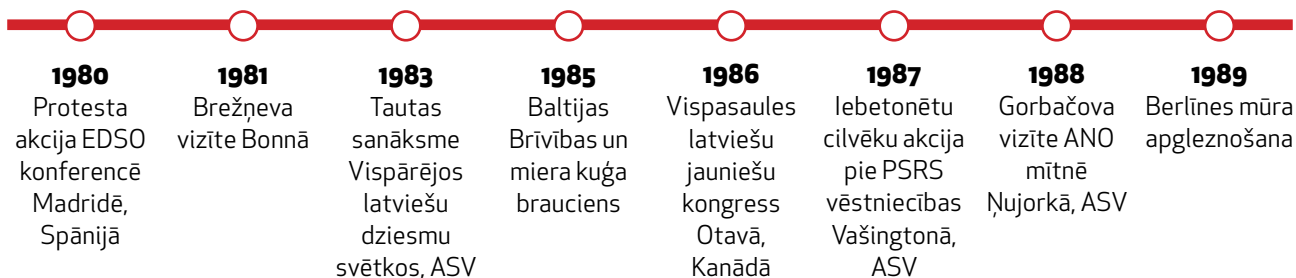
Sasniedzamais rezultāts	<ul style="list-style-type: none"> ■ Spriež par dažādiem līdzdalības veidiem, to piedāvātajām iespējām un to, kurš no veidiem visefektīvāk ļauj ietekmēt lēmumu pieņemšanu un vajadzību apmierināšanu sabiedrībā un kurš ir visefektīvākais veids, lai līdzdarbotos sabiedriski nozīmīgos procesos. ■ Analizējot indivīda rīcības piemērus dažādās vēstures situācijās, skaidro, kā cilvēka individuālās īpašības un vēsturiskie apstākļi ietekmē cilvēka un sabiedrības mijiedarbību. ■ Skaidro, kādas var būt lojalitātes un patriotisma izpausmes mūsdienu (Latvijas) sabiedrībā.
Izmantojamās mācību metodes	Jautājumi un atbildes, saruna, analīze, sintēze.
Mērķauditorija	7.–9. klase.
Nodarbības ilgums	100–120 minūtes.
Nepieciešamie resursi	Dators, projektoris vai televizors, darba lapa.
Nodarbības apraksts	<p>1. Ievadsaruna. Skolotājs rosina skolēnus aktualizēt zināšanas par vēsturisko situāciju Latvijā un pasaulē Otrā pasaules kara laikā, par Latvijas neatkarības iznīcināšanu, par Latvijas iedzīvotāju došanos bēgļu gaitās.</p> <p>2. Skolēni skatās dokumentālo filmu «Valiant! Brauciens uz brīvu Latviju» (2021) un darba lapā pieraksta atbildes uz jautājumiem.</p> <p>3. Analīze. Klase kopīgi apkopo filmā redzēto, pārrunājot:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ par ko un pret ko cīnījās filmas varoņi? ■ kādi protesta akciju veidi redzami filmā? ■ kāpēc 80. gadu jaunieši piedalījās protesta akcijās? <p>4. Sintēze. Mazās grupās skolēni spriež, kā sarīkot veiksmīgu protesta akciju. Jautājumi apspriešanai grupā:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ kādas pazīmes liecina, ka protesta akcija ir izdevusies? ■ kādas robežas vai noteikumus, jūsuprāt, protestētāji nedrīkst pārkāpt? ■ kādos gadījumos vajadzētu un kad nevajadzētu izvēlēties rīkot protesta akcijas?
Atgriezeniskā saite	Skolēni individuāli formulē 5 ieteikumus protesta akcijas rīkotājam mūsdienās.

VALIANT! BRAUCIENS UZ BRĪVU LATVIJU

DARBA LAPA

NOTIKUMI

Atzīmē laika līnijā tos notikumus, kas ir minēti filmā!

CĒLŅSAKARĪBAS

Kāpēc iebetonēto jauniešu akcija notika tieši Vašingtonā?

Ko Pēteris Elferts sauc par lielāko plakātu pasaulē? Kāpēc bija būtiski paust savu viedokli tieši tur?

Kas, pēc filmas varoņu domām, liecina, ka protesta akcija ir izdevusies?

PROTESTS

Par ko un pret ko cīnījās filmas varoņi? Pieraksti 3 saukļus, kas dzirdami vai redzami filmā!

Kādos veidos filmas varoņi pauda savu nostāju? Nosauc protesta akciju veidus!

Kāpēc 80. gadu jaunieši piedalījās protesta akcijās? Uzskaiti, kas viņus pamudināja piedalīties un kas uzturēja viņu motivāciju?
